

розкриття чітких вихідних понять складно здійснювати об'єктивний аналіз цієї заборгованості, а разом з тим є неможливою побудова цілісної системи й розроблення ефективних заходів щодо управління проблемною заборгованістю в банківській системі України.

Література

1. Александров А.Ю. Финансово-кредитная система. Бюджетное, валютное и кредитное регулирование экономики, инвестиционные ресурсы / А.Ю. Александров. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2429>.
2. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0048-08>.
3. Положення НБУ "Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями" від 25.01.2012 р., № 23. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
4. Белова І.В. Проблемні кредити і роль застави в їх супроводженні / І.В. Белова, Д.А. Богославський // Вісник Сумського національного аграрного університету : наук.-метод. журнал. – Сер.: Економіка і менеджмент. – Суми : Вид-во СНАУ. – 2012. – № 2,а. – С. 140-149.
5. Кльоба В. Напрями удосконалення ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями банку // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 169-176.
6. Мороз А.М. Кредитний менеджмент : навч. посібн. / А.М. Мороз, Р.І. Шевченко, І.В. Дубик. – К. : Вид-во КНЕУ, 2009. – 399 с.
7. Скільки депозитів банки втратили на Донбасі та скільки "назбирали" проблемних кредитів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://finbalance.com.ua/news/Skilki-depozitiv-banki-vtratil-na-Donbasi-ta-skilki-nazbirali-problemnikh-kreditiv>
8. European Banking Coordination Vienna Initiative. Working Group on NPLs in Central, Eastern and South-eastern Europe. Report. – March 2012.

Надійшло до редакції 01.03.2016 р.

Крупка М.И., Баран Е.Б. Экономическое содержание понятия проблемных кредитов в банковской деятельности

Работа банков с проблемными кредитами, а также независимая оценка эффективности такой работы (аудиторами, рейтинговыми агентствами, органом надзора) требует четкости критериев проблемности кредитных операций. Рассмотрены существующие теоретические аспекты сущности проблемного кредита, определены признаки проблемности, проанализированы подходы к толкованию понятия "проблемный кредит". Особое внимание уделено факторам ухудшения платежеспособности заемщика. Уточнены характеристики проблемного кредита в современных условиях развития национальной и зарубежных банковских систем.

Оценены объемы проблемных кредитов, сформированных в украинской банковской системе на текущий момент, и предложено авторское определение проблемной кредитной задолженности.

Ключевые слова: банковская система, банковская деятельность, проблемный кредит, неработающие кредиты, заемщик, просроченная задолженность, кредитоспособность, диагностика.

Крупка М.И., Баран О.В. Economic Nature of the Concept of Non-Performing Loans in Banking

Bank activity related to problem debts, as well as peer review of such activity by auditors, rating agencies, and bank supervisors requires a clear definition of criteria of problem credit operations. Some theoretical aspects of the non-performing loans are considered, the signs of problematic areas are defined. The approaches to the interpretation of non-performing loans are analysed. Main attention is paid to the features of borrower capacity to reimburse decline. The authors specified characteristics of problem loans in the current conditions

of the national and international banking systems. The amount of non-performing loans, formed in Ukrainian banking system to date is estimated and copyright definition of problem indebtedness is offered.

Keywords: banking system, banking business, problem loan, non-performing loan, borrower, indebtedness, solvency, diagnostics.

УДК 336.[221.4+221.26](477)

СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

М.І. Крупка¹, В.М. Кміть², Р.Ю. Паславська³

Висвітлено теоретико-методичні аспекти функціонування системи адміністрування податків в Україні. Виокремлено елементи національної системи адміністрування податків та її функції, а також види податкових відносин, що виникають між суб'єктами у процесі адміністрування податків. Обґрунтовано, що високий рівень податкового навантаження в Україні спричинений не розміром податкових ставок, а широкою базою оподаткування та особливостями процесу адміністрування податків. За допомогою економіко-математичного інструментарію проаналізовано вплив макроекономічних факторів на фіскальний результат функціонування системи адміністрування податків. Виокремлено низку проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню системи адміністрування податків в Україні, та сформульовано рекомендації, які сприятимуть її вдосконаленню, з урахуванням досвіду європейських країн.

Ключові слова: податкова система, платники податків, адміністрування податків, податкове законодавство, рівень податкового навантаження, податкові надходження, фіскальні органи.

Постановка проблеми. В умовах соціально орієнтованої ринкової економіки податкові надходження стають основним інструментом формування доходів бюджетів усіх рівнів та гарантії громадянам належного життєвого рівня. У більшості країн світу податки є ефективним знаряддям державної політики відносно життєдіяльності суспільства, а саме: перерозподілу ВВП у соціально-віковому, територіальному та галузевому аспектах, компенсації недоліків ринкових механізмів, розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості, антициклічного регулювання економіки, а також стабілізації ринкової кон'юнктури. Упродовж останнього десятиліття в загальних обсягах доходів Державного бюджету України більш ніж 70 % належить саме надходженню податків, і оскільки їх адміністрування є прерогативою держави, то виникає можливість впливати на соціально-економічні процеси за допомогою механізму оподаткування, що є одним із важелів регулювання та запобігання негативним тенденціям в економіці.

Однак сьогодні невідповідність податкових надходжень до бюджетів фінансовим потребам держави посилює проблему підвищення ефективності адміністрування податків і зборів в Україні, вирішення якої можливе за системного

¹ проф. М.І. Крупка, д-р екон. наук, заслужений діяч науки і техніки України – Львівський НУ ім. Івана Франка;

² доц. В.М. Кміть, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка;

³ асист. Р.Ю. Паславська, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

підходу. В умовах динамічних змін, нестабільності економічної ситуації та низького рівня податкової дисципліни в Україні особливого значення набуває створення такої системи адміністрування податків, яка відповідала б вимогам соціально-економічного розвитку держави, забезпечила зниження податкового навантаження на платників, ініціювала поживлення ділової активності суб'єктів підприємництва, стимулювала інвестиційно-інноваційну діяльність та заохочувала платників до своєчасної сплати податків повною мірою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості адміністрування податків досліджували такі вітчизняні науковці: В. Андрущенко [1], О. Воронкова [2], А. Крисоватий [3], В. Мельник [4], Л. Олейнікова [5], К. Проскура [6], А. Соколовська [7] та ін. Однак, попри велику кількість публікацій із цієї проблематики, важливі питання функціонування вітчизняної системи адміністрування податків у кризових умовах, зокрема щодо підвищення її ефективності з урахуванням європейського досвіду, а також усунення низки суперечностей у цій сфері, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методичних засад функціонування національної системи адміністрування податків і розроблення пропозицій, спрямованих на підвищення її ефективності, зближення регуляторного середовища України та ЄС.

Виклад основного матеріалу. Термін "адміністрування" походить від латинського "administratio", що означає "управляти", його застосування у сполученні зі словом "податки" утворює словосполучення "управління податками" [8]. Адміністрування податків можна визначити як діяльність фіскальних органів, спрямовану на організацію податкового процесу та здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою та своєчасністю сплати до бюджету податків, зборів, платежів.

У вітчизняній науковій літературі часто вживають терміносполучення "система адміністрування податків", однак серед фахівців немає єдності щодо тлумачення сутності цього поняття. Під системою адміністрування податків розуміємо сукупність взаємопов'язаних елементів, зокрема фіскальних та інших центральних органів виконавчої влади як керуючої і податкових платежів як керованої систем. Управлінська діяльність керуючої системи спрямована на формування податкових надходжень до бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів, що забезпечує реалізацію функцій податків у порядку, передбаченому чинним законодавством.

Створена в Україні система адміністрування податків складається з таких елементів: податків, зборів і платежів, які сплачують на території України; структури та ієрархії фіскальних органів; прав, обов'язків і відповідальності фіскальних органів; податкової роботи; податкових пільг; податкових санкцій; податкових відносин. Вітчизняна система адміністрування податків виконує фіскальну, стимулювальну та контрольну функції.

Фіскальна функція забезпечує формування та мобілізацію надходжень до бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів, які згодом використовуватимуться для фінансування потреб суспільства.

Сутність *стимулювальної функції* полягає у створенні таких умов оподаткування, які сприятимуть, з одного боку, розвитку економічних процесів і явищ (наприклад, розвитку підприємницької діяльності), а з іншого – підвищенню ступеня добровільності сплати податків у країні.

Контрольна функція передбачає контроль з боку держави за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, зокрема за джерелами їхніх прибутків і витратами, з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі надходження платежів податкового характеру до бюджетів і державних цільових фондів.

Суб'єктами системи адміністрування податків є, з одного боку, уповноважені державою фіскальні органи, а з іншого – платники податків, зборів та платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також інші суб'єкти, які впливають на формування та функціонування системи адміністрування податків. Державні органи та платники податків є рівноправними суб'єктами податкових відносин, тому прогрес у сфері адміністрування податків можливий тільки за умови їхньої збалансованої взаємодії. Під об'єктом адміністрування податків розуміємо те, на що спрямована діяльність фіскальних органів, тобто процес мобілізації податкових платежів у бюджет.

Ефективність функціонування системи адміністрування податків залежить від належного нормативно-правового забезпечення, зокрема стабільного податкового законодавства. На практиці податкове законодавство забезпечує регламентацію податкових відносин, тобто відносин, які виникають між суб'єктами у процесі оподаткування з приводу обчислення, нарахування та сплати податків, зборів і платежів, формування і подання відповідної звітності, а також своєчасного та в повних обсягах надходження платежів податкового характеру до бюджетів різних рівнів і цільових фондів держави.

На сьогодні у процесі адміністрування податків податкові відносини виникають між такими суб'єктами:

- законодавчими та виконавчими органами, що здійснюють адміністрування податків;
- фіскальними органами та платниками податків;
- податковими агентами та платниками податків;
- фіскальними органами та податковими агентами;
- фіскальними органами, платниками податків та судами різних інстанцій;
- центральними органами влади та органами місцевого самоврядування;
- фіскальними органами різних країн.

Основним законодавчим актом, який регулює відносини, що виникають у сфері оподаткування, є Податковий кодекс України. До набуття чинності цього Кодексу процеси оподаткування врегульовували близько 5 000 нормативно-правових актів, через що податкове законодавство було одним із найскладніших елементів вітчизняної правової системи.

Оскільки упродовж останніх років податкові надходження в Україні становлять 70-80 % доходів Зведеного бюджету, особливої актуальності набуває визначення факторів, що на них впливають. В умовах трансформаційних зрушень та розбудови ринкових відносин змінюються як роль державного бюджету в національній економічній системі, так і методи управління його надхо-

дженнями, а також виникають і нові проблеми. Зазначимо, що на обсяг податкових надходжень до бюджетів впливають такі макроекономічні фактори:

- *динаміка валового внутрішнього продукту (ВВП)*. Між обсягом ВВП та величиною податкових надходжень спостерігається пряма залежність (коефіцієнт кореляції $r=0,99$), тобто якщо ВВП у країні зростає, податкові надходження будуть наповнювати державну казну;
- *темпи інфляції* (залежно від економічної ситуації у країні податкові надходження можуть як збільшуватися, так і зменшуватися);
- *розвиток підприємницької діяльності*. Залежність обсягу податкових надходжень від кількості суб'єктів підприємництва є прямою (коефіцієнт кореляції становить $r=0,97$). Зі зростанням кількості суб'єктів підприємницької діяльності підвищується рівень добробуту населення і збільшуються податкові надходження до бюджету;
- *обсяги експорту та імпорту*. Взаємозалежність між обсягами експорту, імпорту та величиною податкових надходжень є прямою (коефіцієнти кореляції $r=0,91$, $r=0,90$, відповідно);
- *курс гривні до долара США та євро*. У разі девальвації національної грошової одиниці доходи Державного бюджету зменшуються;
- *платоспроможність населення*. Збільшення частки податкових платежів у структурі видатків населення спонукає громадян до ухиляння від сплати податків;
- *грошова маса в економіці*. Поміж обсягами грошової маси в економіці та податкових надходжень до бюджетів спостерігається пряма залежність (коефіцієнт кореляції $r=0,98$).

Табл. Динаміка макроекономічних показників за 2003-2015 рр.

Рік	Податкові надходження до Зведеного бюджету України, млн грн	Обсяг ВВП, млн грн	Обсяг чистого експорту, млн дол. США	Обсяг грошової маси в обігу України, млн грн
2003	54 321,0	267 344	335,10	95 043
2004	63 161,7	345 113	3 676,30	125 801
2005	98 065,2	441 452	-1 907,90	194 071
2006	125 743,1	544 153	-6 670,60	261 063
2007	161 264,2	720 731	-11 321,90	396 156
2008	227 164,8	948 056	-18 568,00	515 727
2009	208 073,2	913 345	-5 737,40	487 298
2010	234 447,7	1 082 569	-9 309,40	597 872
2011	334 691,9	1 302 079	-14 214,04	685 515
2012	360 567,2	1 411 238	-15 848,26	773 199
2013	358 403,8	1 454 931	-13 651,98	908 994
2014	367 511,9	1 566 728	-527,02	956 728
2015	494 633,0	1 930 196	1 381,00	970 193

Джерело: авторська розробка за даними Державної служби статистики України.

На підставі відповідних макроекономічних показників за період 2003-2015 рр. (табл.) побудовано регресійну модель залежності величини податкових надходжень до Зведеного бюджету України від обсягів ВВП, чистого експорту та грошової маси в обігу країни:

$$\hat{y} = 0,3546 x_1 - 0,0997 x_2 - 0,1602 x_3 - 33,9523; R^2 = 0,9949; F = 583,31, \quad (1)$$

де: \hat{y} – обсяг податкових надходжень до Зведеного бюджету України, млн грн; x_1 – обсяг ВВП, млн грн; x_2 – обсяг чистого експорту, млн дол. США; x_3 – грошова маса в економіці країни, млн грн.

Множинне рівняння регресії (7) показує, що:

- із збільшенням обсягу ВВП на 1 млн грн і за постійних значень обсягів чистого експорту та грошової маси в економіці країни обсяг податкових надходжень зростає в середньому на 355 тис. грн;
- із збільшенням обсягу чистого експорту на 1 млн дол. США і за постійних значень обсягів ВВП та грошової маси очікується зменшення податкових надходжень до Зведеного бюджету України на 100 тис. грн;
- із збільшенням грошової маси в економіці країни на 1 млн грн і за постійних значень обсягів ВВП та чистого експорту обсяг податкових надходжень до Зведеного бюджету України зменшиться на 160 тис. грн.

Усупереч тому, що між обсягами податкових надходжень до бюджетів і грошовою масою в обігу країни існує пряма залежність, з формули (1) випливає, що ця залежність є оберненою, тобто із зростанням грошової маси в економіці країни спостерігатиметься зменшення податкових надходжень до бюджетів. Це пояснюємо тим, що зростання грошової маси за сталого обсягу ВВП свідчить про інфляційні процеси в економіці країни, тому податкові надходження будуть зменшуватись.

За сучасних економічних умов ефективна система адміністрування податків передбачає не тільки систематичне та в повному обсязі надходження платежів податкового характеру до відповідних бюджетів за найменших витрат на їхнє адміністрування, а й якісне обслуговування платників податків. В Україні системі адміністрування податків притаманна низка проблем, які за їхнім характером можна згрупувати у чотири види:

- правові (пов'язані з дотриманням вимог податкового законодавства);
- організаційні (проблеми, які виникають на етапі організації процесу адміністрування податків);
- соціально-психологічні (спричинені конфліктом інтересів фіскальних органів і платників податків);
- економічні (пов'язані з недостатньою економічною ефективністю функціонування системи адміністрування податків).

На наш погляд, в умовах ринкової трансформації економіки України напрямками їхнього подолання можуть бути:

- подальше вдосконалення окремих положень Податкового кодексу України, зокрема в частині адміністрування податків та наблизенні його характеру до країн ЄС;
- активізація масово-роз'яснювальної роботи з питань ролі податків в економічному та суспільному розвитку держави й тлумачення норм податкового законодавства серед платників податків;
- проведення щорічних курсів підвищення кваліфікації працівників фіскальних органів (зокрема, стажування у країнах ЄС) та активне використання новітніх технологій у процесі адміністрування податків;
- формування податкової культури серед дітей та молоді;
- розвиток взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків на паритетній основі;

- здешевлення процесу адміністрування податків й здійснення заходів зі своєчасного виявлення та усунення причин податкових девіацій.

Зміни внутрішнього фінансового ладу, політичного й економічного курсу України в напрямі інтеграції до міжнародного простору повинні передбачати вдосконалення системи адміністрування податків і бути спрямованими на підвищення рівня податкової етики та податкової культури громадян, при цьому доцільно врахувати позитивний досвід європейських країн.

Дослідження особливостей адміністрування податків у країнах-членах ЄС дають підстави охарактеризувати Європейський Союз як сферу дії високих податків. Для вимірювання загального рівня оподаткування у міжнародній практиці використовують податковий коефіцієнт (tax ratio), який обчислюють як відношення суми сплачених податків до ВВП у ринкових цінах. Середнє значення цього коефіцієнта у країнах-членах ЄС у 2012 р. становило 39,4 %, в Україні воно було дещо меншим – 38,2 % [9, с. 140; 10]. Окрім цього, ставки основних бюджетоутворювальних податків у країнах ЄС значно вищі. Так, у 2015 р. середня ставка податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у країнах-членах ЄС становила 39,3 %, (в Україні базова – 18 %), податку на додану вартість (ПДВ) – 21,6 % (в Україні основна – 20 %), податку на прибуток підприємств (ППП) – 22,8 % (в Україні – 18 %) [9, с. 141-145; 10]. У ЄС застосовують диференційовані ставки ПДВ, які залежать від соціальної значущості товарів (робіт і послуг). Ставка ПДВ на товари широкого вжитку становить 10-15 %, на предмети розкоші вона значно вища, а на соціально важливі товари – значно нижча. Завдяки цьому податковий тягар при сплаті ПДВ покладається на плечі саме можливих верств населення, що свідчить про соціальну спрямованість економічної політики європейських держав. Отже, високий рівень податкового навантаження в Україні спричинений не розміром податкових ставок, а широкою базою оподаткування та особливостями процесу адміністрування податків [7].

Зважаючи на досвід високорозвинених країн Європи, нині для стимулювання структурної трансформації національної економіки можна запропонувати такі напрями вдосконалення вітчизняної системи адміністрування податків з урахуванням досвіду європейських країн:

- налагодження партнерських взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків, що ґрунтуються на якісно новій філософії розуміння місця громадянина в державі й у податковому адмініструванні, повазі до його прав та інтересів;
- посилення відповідальності як платників податків, так і фіскальних органів за порушення податкової та службової дисципліни;
- зниження рівня корупції у країні шляхом активного використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі адміністрування податків, посилення кримінальної відповідальності за корупційні діяння як працівників ДФСУ, так і платників податків, а також проведення заходів, спрямованих на формування морально-етичних настанов щодо неприпустимості вчинення корупційних правопорушень (тематичні конференції, круглі столи, семінари, індивідуальні бесіди);
- оподаткування спільного доходу сім'ї як об'єкта податку на доходи фізичних осіб і запровадження диференційованих ставок ПДВ;

- перегляд розмірів й умов надання податкових соціальних пільг унаслідок підвищення розміру прожиткового мінімуму на підставі адекватного визначення вартості споживчого кошика для задоволення основних потреб [3, с. 154];
- удосконалення процедур обліку платників податків та обліку платежів податкового характеру й поліпшення обслуговування платників податків, підвищення податкової культури, податкової та службової дисципліни тощо.

Висновки. Отже, процес адміністрування податків в Україні нерозривно пов'язаний із наявністю низки проблемних аспектів, тому очевидним є той факт, що вітчизняна система адміністрування податків, як і податкове законодавство, потребує вдосконалення. Стратегія такого вдосконалення полягає у створенні ефективніших механізмів адміністрування податків, недопущенні проявів корупції у податкових відносинах, сприянні підвищенню добровільності сплати податків, формуванні партнерських взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків, створенні справедливих умов оподаткування для всіх платників податків і забезпеченні мобілізації фінансових ресурсів до бюджетів різних рівнів у достатньому обсязі. У цьому аспекті доцільно врахувати сучасні здобутки з досліджуваної проблематики на основі досвіду країн-членів ЄС.

Література

1. Андрущенко В. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво / В.Л. Андрущенко // *Фінанси України* : журнал. – 2003. – № 6. – С. 27-35.
2. Воронкова О. Сучасний стан сплати податків в Україні / О.М. Воронкова // *Вісник Житомирського державного технологічного університету* : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 4 (66). – С. 155-161.
3. Крисоватий А.І. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія / А.І. Крисоватий, Т.Л. Томнюк. – Тернопіль : ВПЦ "Економічна думка ТНЕУ", 2012. – 212 с.
4. Мельник В. До питання формування теоретичних засад адміністрування податків / В.М. Мельник // *Фінанси України* : журнал. – 2008. – № 9. – С. 3-9.
5. Олейнікова Л. Підвищення фіскальної й економічної результативності податкового адміністрування в Україні / Л.Г. Олейнікова // *Фінанси України* : журнал. – 2010. – № 10. – С. 47-59.
6. Проскура К. Податкове адміністрування в Україні в пост кризовий період: ефективність та напрями модернізації : монографія / К.П. Проскура. – К. : Вид-во ТОВ "Емкон", 2014. – 376 с.
7. Соколовська А. Особливості податкової системи України та напрями її коригування / А.М. Соколовська // *Фінанси України* : журнал. – 2013. – № 9. – С. 28-44.
8. Економічна енциклопедія. – У 3-ох т. / відп. ред. С.В. Мочерний. – К. : Вид-во "Академія". – 2000. – Т. 1. – 864 с.
9. Taxation trends in the European Union. 2015 edition. [Electronic resource. – Mode of access http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/taxation/economic_analysis/tax_structures/2015/report.pdf
10. Податковий кодекс України: Кодекс України від 2.12.2010 р., № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Надійшло до редакції 25.02.2016 р.

Крупка М.И., Кмить В.М., Паславская Р.Ю. Система администрирования налогов в Украине: состояние, проблемы и перспективы

Отражены теоретико-методические аспекты функционирования системы администрирования налогов в Украине. Выделены элементы национальной системы администрирования налогов и ее функции, а также виды налоговых отношений, которые возникают между субъектами в процессе администрирования налогов. Обосновано, что высокий уровень налоговой нагрузки в Украине вызван не размером налоговых ставок, а широкой базой налогообложения и особенностями процесса администрирования

налогов. С допомогою економіко-математического інструментария проаналізовано вплив макроекономічних факторів на фискальний результат функціонування системи адміністрування податків. Виділено ряд проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню системи адміністрування податків в Україні, і сформульовано рекомендації, що сприяють її вдосконаленню, з урахуванням досвіду європейських країн.

Ключевые слова: податкова система, платники податків, адміністрування податків, податкове законодавство, рівень податкової навантаженості, податкові установи, фискальні органи.

Krupka M.I., Kmit V.M., Paslavskaya R.Yu. Tax Administration System in Ukraine: State, Problems and Prospects

Some theoretical and methodological aspects of tax administration system in Ukraine are highlighted. The elements of the national tax administration system and its functions, and the types of tax relation that arise between subjects in the tax administration process are determined. High level of tax burden in Ukraine is proved to have been caused by a broad tax base and features of tax administration process and not a high level of tax rates. The authors analysed the influence of main macroeconomic factors on the functioning of the national tax administration system with economic and mathematical tools. The row of problems that prevent to the effective functioning of the tax administration system in Ukraine is distinguished, and recommendations of improving tax administration system in Ukraine considering European experience are suggested in the article.

Keywords: tax system, taxpayers, tax administration, tax legislation, tax burden, tax revenues, the fiscal authorities.

УДК 657:338.48

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРОПЕРАТОРА І ТУРАГЕНТА

С.М. Пилипенко¹

Розкрито особливості організації діяльності туроператора і турагента та їх вплив на побудову обліку. Визначено специфіку бухгалтерського обліку діяльності туроператора і турагента та особливості документального оформлення ними господарських операцій та взаємовідносин. Звернено увагу на особливості побудови обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності туристичних підприємств. Детально обґрунтовано відмінності в організації обліку діяльності туроператора і турагента.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, туристична послуга, туристичний продукт, туристичний агент, туристичний оператор, бухгалтерський облік, доходи, витрати.

Постановка проблеми. У сучасних умовах політичної та соціально-економічної кризи в Україні туризм є галуззю національного господарства, яка за року в рік без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту. Це, своєю чергою, призводить до збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів. Туризм є сферою швидкого обігу капіталу за порівняно невеликих капіталовкладень, створює багато нових робочих місць, є ефективним засобом модернізації інфраструктури багатьох галузей економіки.

¹ ст. викл. С.М. Пилипенко, канд. екон. наук – Львівський інститут економіки і туризму

Туризм – це засіб загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення населення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави. Особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу України стимулюють потік туристів, що пришвидшує строки окупності витрат у туристичній сфері, поліпшує її фінансове становище. Відомо, що на світовому ринку прибутки від туристичного бізнесу поступаються тільки прибуткам від експорту нафти та прибуткам у галузі автомобілебудування. Населення промислово розвинених країн віддає перевагу витраті грошей на відпочинок, а не на придбання одягу, взуття чи продуктів харчування.

Суб'єкти туристичної діяльності, організовуючи туристичну діяльність, переслідують основну мету туризму – підвищення його ефективності шляхом постійного збільшення доходів за відносного зменшення матеріальних, трудових і фінансових витрат на обслуговування. Досягається це шляхом правильної організації бухгалтерського обліку діяльності туристичного підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання діяльності туристичних підприємств та організаційних аспектів обліку дослідили такі науковці, як: З.А. Балченко [5], С.Я. Король, Ж.А. Богданова [6], О.С. Височан, О.М. Гончаренко, Г.В. Блакита, Н.О. Гура [7], Н.Б. Рошко та ін. Однак, попри високий інтерес фахівців до проблем діяльності туристичних підприємств, сьогодні не вирішеною залишається низка питань щодо організації ними обліку своєї діяльності, зокрема немає чіткого розмежування організації обліку діяльності туроператора і турагента. Ці питання потребують подальшого опрацювання, більш глибокого дослідження та узагальнення.

Мета дослідження – удосконалення обліку діяльності туроператора і турагента.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 5 Закону України "Про туризм" "...суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність, є:

- туристичні оператори – юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність;
- туристичні агенти – юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів і туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг;
- інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг;
- гіді-перекладачі, екскурсіводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу – фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом, крім осіб, які працюють на відповідних